

MÜMTAZ TURHAN (1908-1969)

Türkiye'de sosyal psikoloji alanında öncü isimlerden olan Mümtaz Turhan, Kafkas muhaciri bir ailenin çocuğu olarak Erzurum'da doğdu (1908). Erzurum'un 1916'da Ruslar tarafından işgal edilmesi üzerine ailesiyle birlikte Kayseri'ye göç etmek zorunda kaldı. İlk ve orta öğrenimini Kayseri, Ankara ve Bursa'da tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne kaydoldu. MEB'nin açtığı sınavı kazanarak 1928 yılında Berlin Üniversitesi'nde psikoloji öğrenimi görmeye başladı. Psikoloji doktorasını Frankfurt Üniversitesinde Deneysel Psikoloji alanında yaptı. Aynı dönemde Max Wertheimer, Wolfgang Köhler gibi Geştalt psikolojisinin kurucu isimleriyle tanışan Mümtaz Turhan Geştalt ekolünün algı bütünlüğünü merkeze alan metodunu benimsedi. Almanya'da eğitimini tamamlayıp yurda döndüğünde İstanbul Üniversitesi Deneysel Psikoloji Kürsüsü'nde asistan oldu (1936).

1948 yılında İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde ikinci doktora çalışması olan "Kültür Değişmeleri" başlıklı eserini tamamladı. Prof. Mümtaz Turhan'ın 1944 yılına kadar olan çalışmaları, deneysel psikoloji alanında, Geştalt Ekolü'ne dayalı algı konusunda idi. Kendisi, böylece Batılı anlamda ilk Türk deneysel psikoloğu sayılabilir. İngiltere'ye gittikten sonra ise sosyal psikoloji, sosyal antropoloji ve sosyoloji alanlarına yönelerek sosyal konularla ilgilenmeye başladı. Türkiye'nin eğitim problemi üzerine çalışmalar yaptı. Değişimin önce üniversite düzeyinde öğretim ve araştırmannın niteliğini yükseltme noktasından başlaması gerektiğini ileri sürdü.

Almanca İngilizce ve Fransızca dillerini bütün nüansları ile bilirdi. 1949-1951 yılları arasında Birleşmiş Milletler Sosyal Komisyonu'nda Türkiye temsilcisi olarak görev yapan Mümtaz Turhan 1950'de profesörlüğe yükseltildi. Deneysel Psikoloji Kürsüsü'nün başında bulunan Wilhelm Peters'in 1952'de İstanbul Üniversitesinden ayrılmasından sonra kürsü başkanı oldu. Edebiyat Fakültesi'nde 1960 yılında Sosyal Antropoloji Kürsüsü'nün kurulmasını sağladı. Mümtaz Turhan ve yetişmesine büyük katkı yaptığı öğrencisi Erol Güngör milli kültür oluşturmayı hedefleyen Ziya Gökalp çizgisinin devamı olarak kabul edilmektedir. Üniversitedeki görevi yanında Türk Psikoloji Cemiyeti, Pedagoji Cemiyeti, Sosyoloji Cemiyeti, Muallimler Birliği, Türk Ocağı üyesi olan Turhan 1 Ocak 1969'da öldü ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

Önemli Eserleri:

Yüz İfadelerinin Tefsiri Hakkında Tecrübî Bir Tetkik (1941)

Kültür Değişmeleri (1951)

Maarifimizin Ana Davaları ve Bazı Hâl Çareleri (1954)

Üniversite Problemi (1967)

Garplılaşmanın Neresindeyiz? (1980)